

W A L W E

ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS

wõimalikult igal reedel

Toimetus ja talitus: Uus tän. 14, Tallinnas

Nr. 12

Reedel, 10. märtsil 1922

2. aastakäik

Sisu: Riigikontrolli wõmetus. — Riigikaitse küsimusest. — Ebaloomulik seadus. — Kaubandus- ja tööstusministeertumi riigiwaranduste ülewõtmise osakonna wägitööd. — Veel laewasõiduame-tist. — Hoolimatus igal sammul. — Post. Isw. ähwardab. — Siseministeeriumist. — Tolliwalisuse wõn-stamine kestab edasi. — Wabadusristi annetusest tutwuse läbi. — Mispärast meie ewakueerimis-kommis,oni töö ei edene. — Eesti-Läti piir ja selle sulgumine Walgas ja tema ümbruses. — Ohwitser spekulereimas. — Kindral Tõnisson riigirenikuna. — Kuidas meil merewäe ohwitseere tahetakse õpetada. — Kas ikka tõesti maha maetud? — Kirjad toimetusele. — Kroonika.

RIIGIKONTROLLI WÕMETUS.

Omal ajal kirjutasid ajalehed pikalt ja laialt kaubandus- ja tööstusministeeriumi ja selle alla kuuluwate asutuste rewideerimisele kellegi hra Brandti poolt, millel, nagu nendest kirjutustest wõis järeldada, suured tagajärjed pidid olema, sest tolle-aegse peaministri päewakäsuga sai terve rida ametnikke kaub.- ja tööstusministeeriu-mis lahti lastud.

Muu seas kirjutas „Waba Maa“ selle kohta järgmist:

„Täieline segadus aga walitseb kütteai-nete komitees. Seal on asjad veel tänaseni niisuguses seisukorras, et neid kuidagi riigi-kontrollile rewideerimiseks ette ei saa pan-na, hoolimata sellest, et juhataja oma poolt kõik teeb, et riigikontrollile wastu tulla. Tulewal nädalal algab ministeeriumis järe-lkontroll, mis esimene põhjalik rewisjon saab olema ja mis, senist asjakäiku silmas pida-des, wist üllatawaid tagajärgi annab.“

See oli septembris 1920. a. Praegu on meil märts 1922. Kütteinete komiteed likwideeritakse, kuid nagu kuulda, ei ole selle asutuse 1919. a. aruanded kokkugi seatud: Täna-wu jaanuari kuus olla riigi-kontrolli kontrolloõrid kütteinete komiteed „kaemas“ käinud, kas wõib 1919. a. rewideerimist ette wõtta. Ei tea, kas riigikont-roll sellega nalja tahtis teha, wõi oli sellel täitsa tõsi taga?! Kas riigikontroll tõesti ei teadnud, missuguses seisukorras on kütte-ainete komitees raamatupidamine? Istub ju seal alati riigikontrolli esitaja, kes ikkagi nii palju mahti oleks saanud, et järelewaadata, wõi küsida, kuidas 1919. a. aruandega lugu on. Pealegi saatis K. K. alles 1921. a. sü-

gisel riigikontrolli ärda kirja, kus paluti lu-bada ületunni tööd teha, et raamatupida-mist korda seada, kus juures terve rida ak-tisid ja pearaamatupidaja ettekanne ühes saadeti, millest kontroll selge pildi oleks wõinud saada K. K. raamatupidamisest. Kuid mis tegi riigikontrolli tsiwiilosakond? Saatis kogu selle kupatuse K. K.-le tagasi õige „asjaliku“ wastusega — ületunni töö-de lubamine ei käi riigikontrolli kompe-tentsi!

Oleks huwitaw teada, kas luges riigi-kontroll neid aktisid ja pearaamatupidaja ettekannet? Kui kontroll neid luges, mis-sugused järeldused olid sellel ja mis tegi kontroll omalt poolt selle lohakuse likwi-deerimiseks?

Saatis ühe kirja, wastab ehk kontroll, samuti nagu hiljuti kaub.-tööstusministeeriumi eelarwe arutamise puhul riigikogu alamkommisjonis riigikontrolli esitaja tä-hendas, et olla 12 kirja saadetud, kuid as-jata.

Kuhu meie niimoodi läheme?

Wõib olla tulewal aastal, kui Jumal mei-le ja Eesti Wabariigile elu ja terwit annab, kuuleme ehk riigikontrolli esitajalt, et 112 kirja on saadetud, kuid 1919. a. rewideeri-misega on asi ikka niisama kaugel kui praegu.

L. M.

RIIGIKAITSE KÜSIMUSEST.

(Lõpp. Waata „Walwe“ nr. 10 ja 11.)

Need, nii aseadmiral Pitka märgukirjad, kui ka A. W. artikkel, olid kirjutatud ajal, mil üldine poliitiline seisukord ja suuti

ka meie sõjawäe koosseis teistsugused olid, mispärast nendes tehtud ettepanekud praegu täiel määral seisukorrale ja oma ülesannetele ei wasta. Siiski leidub aga nendes ettepanekutes palju väärtuslikku, mille elluviimisega ajanõuete kohaselt meie oma praeguse sõjawäe ülespidamise kulused märksa vähendaks, ilma et selle all meie riigikaitse kannataks ja ilma et selle läbi meie praegune sõjawäe korraldus muudetud saaks.

Teiste sõnadega — ellu wiies nendes ettepanekutes awaldatud soowe, täiendaks meie ainult meie praegust sõjawäe korraldust, teostades nimelt seda, mida nõuab „Päewaleht“ nr. 8. — 11.I.22. kirjutades:

„Sõjawäe kulused tuleb meil paratamata vähendada, kuid riigikaitse ei tohi ega tarwitse selle läbi kannatada. Sest on ju tuttav asi, et üks majapidaja vähemate waradega rohkem wõib ära teha, kui teine suurte tagawaradega. Näidaku Eesti rahwawäe juhid oma loomewõimu sellel wiisil, et nad sõjawäe kulude wäljaandmises midagi Tayloriga süsteemi taolist loowad, s. o. sewad kõik nii otstarbekohaselt, et kõige pisemgi ilmaaegne kulu ära jääb ja kõige vähemate kuludega kõige suuremaid tagajärgi saawutatakse.

Wõimalik see on, peab olema looduse seaduste järele, kui selleks aga tahtmist on.

Aga tahtmist selleks peaks meil leiduma, seda nõuawad meie olud, see on meie eluküsimus.“

K.-m. Soots arwab, et see võimalik ei ole ja tähendab selle „Päewalehe“ üleskutsesse kohta rahwawäe juhtidele, et see „jääb wist küll hüüdjaks hääleks kõrbes“.

Siiski aga on see võimalik, ning tõenduseks, kuidas seda teostada, toome siin lühikese kawa, baseerides peajasjalikult ainult eelpool toodud aseadmiral Pitka märgekirjade ja A. W. artikli wäljawõtte peale:

1) Merejõudude staabi likwideerimine.

Jättes puudutamata küsimused — kas on meil merewägi tarwilik, kas wastab meie praegune merewägi oma ülesannetele ja kas suudame meie üldse ajanõuetele wastawat merewäge pidada, — konstateerime ainult seda, et meie merejõudude staap praeguse sõjawäe korralduse juures täiesti üleliigne asutus on, mille kohta arusaamata, mispärast teda senini weel alal on hoiatud. Sõjaajal oli asi teistsugune. Siis täitis merejõudude staap rea ülesandeid, mis praegu teiste ministriumide alla üle

wiitud, ning tegelikult täitis sõjaaegne merejõudude staap õieti mereministriumide ülesandeid, kuna praegusel merejõudude staabil peale sõjalaewastiku juhtimise ja korralduse pea mingisuguseid muid ülesandeid täita ei ole. Kuid selle peale waatamata loodi rahuajal sõjalaewastiku otsekoheseks juhtimiseks weel üks staap — laewastiku diwisjoni staap, mis merejõudude staabile allub. Milleks oli seda uut staapi tarwis, ilma milleta sõja ajal hästi läbi saadi? — Wast ainult selleks, et laialist ja suure koosseisulist merejõudude staapi likwideerida!? Kuid seda on aga senini tegemata unustatud ning meie paari ajast mahajäänud sõjalaewa „juhiwad“ praegu kaks staapi, mis tahtmata meele tuletab end. Põhja-Lääne armee „Morskoje uprawlenijet“, kus ligi poolsada wanemat merewäe ohwitseri „merejõudusid“ „juhtisid“, mis koos seisid ainult kolmest-neljast Eesti Warariigilt laenatud Naroowa jõel liikuwast kalapüügi mootorlodjast... Meie omale sarnast luksust lubada ei wõi ega tohi, ning merejõudude staap, kui asjata kulukas asutus, tuleb wiibimata likwideerida. Merejõudude juhtimiseks jääks seega laewastiku diwisjoni staap, kuna ranna- ja merekaitse suuremate ja tähtsamate küsimuste ja ülesannete tarbeks sõjaministrile teine abi — wanema merewäe ohwitseri näol — määratud wõiks saada.

Samuti tuleks likwideerida ka merejõudude intendantuur, kuna merejõudude warustamist nende väikse koosseisu tõttu ka sw. warustuswalitsuse wastaw osakond otsekoheselt täita wõiks.

2) Sõjawäe ringkonna ärakaotamine ja sw. ringkonna staabi likwideerimine.

Nagu teada, alluwad sw. ringkonna ülemaale mõned Tallinnas ja ümbruskonnas asuwad wäeosad ja sõjawäe asutused, ning samuti ka maakondade rahwawäe ülemad; ühtlasi on sõjawäe ringkonna ülem ka Tallinna garnisoni ülem. Suurema osa nendest ülesannetest täitis sõja ajal sõjaministri abi, — seda wõiks ta täita sama hästi ka praegu. On ju sw. ringkonna ülema koht õieti kaitseliidu (sisemise kaitse) ülema kohast wälja arenenud ning kaitseliidu otsekohese tegewuse lõpetamise järele üleliigseks saanud. Sellepärast on täiesti lubamata seda kohta ainult sellepärast pidada, et ühel kõrgemal ohwitseril sõjawäes teenistuskohaks oleks. Leidub ju wiimasele ka praegu wastaw koht meie sõjawäes — diwiisiülema koht, kuna ammu juba aeg oleks k.-m. Tõnissoni tagandada, sest sõja-

ministri ütelse järele on ta juba kohtu alla antud. Seda oleks otstarbekohasem wiivitamata teha, sest kohtualuse pidamine diwiisiülema kohal alandab wäejuhtide autoriteeti ja demoraliseerib sõjawäge.

3) Sõjawäe töökodade likwideerimine.

Praktika on näidanud, et kõik meie riiklised ettevõtted, nende hulgas ka sõjawäe töökodad, kahjuga töötawad ja sellepärast oma ülesannetele ei wasta. Sellest loogiline järeldus — nende töökodade likwideerimine ja sõjawäe tööde tellimine erasettevõtetelt. Selle uuenduse teostamisega wäheneksid ka riigiwargused ja kuritarwitused.

4) Diwiisi staapide koosseisu wähenemine.

Meie diwiisid wõib nende wäikeste riwikoosseisude tõttu waewalt diwiisideks nimetada, nad on õigemini diwiiside kaadrid. Selle peale waatamata peetakse aga nende juhtimiseks suurekoosseisulised staabid, mis koguni suuremad on, kui end. Wene diwiiside staabid. Sellepärast on diwiisi staapide koosseisu wähenemine mõõdapääsemata tarwilik, ning iga diwiisi staabi koosseisus tuleksid kohe ära kaotada diwiisiülema abi, käskudetäitja staabiõhwtseri, sideülema, komandandi, diwiisi arsti ja diwiisi õpetaja kohad. Esiimesel kahel ja wiimasel nendest ei ole praegu õieti mingisugust tööd, kuna sideülema kohuseid wäga hästi operatiwadjutant, komandandi kohuseid inspektoriadjutant ja diwiisi arsti kohuseid diwiisi laatsareti ülemarst täita wõiksid.

5) Sõjaministeeriumi koosseisu wähenemine.

Wõrreldes meie sõjaministeeriumi koosseisu teiste wäikeriikide sõjaministeeriumi koosseisudega, leiame meie sõjaministeeriumi koosseisu üllatawalt suure olevat. Nii näituseks seisab Hollandi sõjaministeerium koos kõigest ühest kindralist, 32 staabi- ja ülemohwtserist, 64 ametnikust, 76 kirjutajast ja 29 teenijast, kuna meie sõjaministeeriumis ainult käskudetäitjate ohwtseride arw Hollandi sõjaministeeriumi kõigi ohwtseride arwuga wõistelda wõib. See nähtus on äärmiselt ebaloomulik ja kahtlemata wõib töösüsteemi lihtsustades meie sõjaministeeriumi koosseisu juba paari lähema kuu jooksul julgesti ühe kolmandiku wõrd wähenendada, mille all töowiljakus mitte ei kannataks, waid ennem paraneks.

6) Sõjawäe tehnikakooli ühendamine tehnikumiga.

Sõjawäe tehnikakool on saanud meie sõjaministeeriumi walulapseks. Olgugi et nii mitugi korda sõjawäe tehnikakooli ära kaotamist eraldi õpeasutusena ja tema ühendamist tehnikumiga on nõutud, on need nõuded siiski asjatakse jäänud, waatamata selle peale, et ühendamise wastu seisjatel mingisuguseid mõjuwaid põhjusi ette tuua ei ole, mispärast sõjawäe tehnikakool just eraldi õpeasutus peab olema.

Ometi peaks kõigile arusaadaw olema, et meie oludes kuluka eraldi sõjawäe tehnikakooli ülewälpidamine samuti ülelligne on, kui näituseks sõjawäe arstiteaduse akadeemia, sõjawäe õigusteaduse akadeemia ja sõjawäe topograafia kooli ülewälpidamine. Sellepärast tuleks käesolewa õpeaasta lõpul sõjawäe tehnika kool eraldi õpeasutusena likwideerida, tehnikumi juures sõjawäe osakond luua, kuhu kõik sw. tehnikakooli laboratooriumid ja õpeabinõud üle anda ning ohwtserid-õpilased ja kadetid sõjakooli juure üle wiia. Sel teel wabaneks sõjaministeerium sõjawäe tehnikakooli ülewälpidamise peale minewatest suurtest kuludest, kuna selle muudatuse all asi isenesest sugugi ei kannataks.

7) Kindralstaabi kursuste likwideerimine.

Meie sõjaministeeriumi wiimastest ettevõtetest on kahtlemata kõige ebaõnnestatum kindralstaabi kursuste asutamine. Mispärast nimelt, seda oleme paar korda juba põhjendanud, kuid asja tähtsuse pärast kordame seda siin weel kord. Esiteks, ei leidu meie ohwtseride seas kindralstaabi kursuste jaoks õpejõudusid, teiseks ei wasta praegused õpejõud — endised Wene kindralstaabi akadeemia professorid, kui ajanõuetest mahajäänud puuduliku Wene sõjateaduse kandjad, oma teadmiste poolt käesolewa aja nõuetele, kolmandaks wiibiwad nad siin ajutiselt, oodates suure Wenemaa uuestisündimist ja meie riiklisele olemasolule mitte kaasa tundes, ning neljandaks süwendawad nad siin ainult seda meile wõõrast ja kahjulikku Wene waimu ja hingeolu, mille all meie wanemad ohwtserid samutigi juba paratamatalt kannatawad. Peaks ju lõppude lõpuks ometi arusaadaw olema, et kindralid Lebedew ja Co. siin umbes sama eesmärgiga wiibiwad, kui näituseks kindralid Brussilow ja Slatschew nõukogude Wenemaal.

Sellepärast tuleb käesolewa õpeaasta lõpul meie kindralstaabi kursused likwideerida, kursustel olewatest ohwtseridest

need, kes mõnda wõõrast keelt (kas Prantsuse wõi Inglise keelt) oskawad, weel käesolewal aastal wäljamaa kõrgematesse sõjawäe õpeasutustesse komandeerida, teised aga, kes neid keeli ei oska, aastaks Inglise wõi Prantsuse wäeosadesse, kus nad wõõra keele aasta jooksul ära õpiks ja nende riikide sõjawäe korruga tutwuneks, mille järele nad samuti nende riikide kõrgematesse sõjawäe õpeasutustesse astuma peaks.

Peale ajanõuetele wastawate teadmiste tooks need ohwitserid mõne aasta pärast enesega kaasa ka laiema silmaringi ja waba kultuurse euroopaliku hingeolu, wastandiks meie sõjawäe kõrgemates kihtides walitsewale kitsarinnalisele Wene ohwitserkonna hingeolule ja meie rahwa iseloomule mitte wastawa Wene ohwitserkonna korporatsiooni waimule.

Kuigi nende ohwitseride õpetamine wäljamaal ehk kallimaks läheb, kui meie praegustel kindralstaabi kursustel, on selle teostamine siiski mõödapääsematalt tarwilik, sest meie praegustest kõrgema sõjalise haridusega ohwitseridest ei saa kahtlemata mitte meie rahwuslise sõjawäe ajakohast korraldajat ja rahwussõjawäelise waimu loojat, waid seda wõime meie loota ainult sarnastelt wabadussõja tulest läbi käinud andekamatelt ja energilistemalt kindla rahwustundega kodumaad armastajatelt ohwitseridelt, nagu polkownikud Parts, Poopuu ja teised, kui neile wõimalus antakse oma sõjalisi teadmisi wäljamaal täiendada.

8) Sõjawäe wabastamine piiriwalwest.

Kogu meie ranna ja kuiwamaa piirisid walwab sõjawägi, olgugi et aasta tagasi jalawägi rannawalwe teenistusest wabastati erirannawalwe wäeosa asutamisega, mis aga siiski ka sõjawäe osa on. Et sõjawägi kogu oma jõu oma otsekohestele ülesannetele wõiks pühendada, tuleks käesolewa aasta jooksul järgmine uuendus läbi wiia: Anda kogu ranna ja kuiwamaa piir praegu olemas olewa rannawalwe wäeosa kätte, luues ühtlasi piiriwalwurite täienduseks agentuur wõrgud, nagu seda aseadmiral Pitka oma märgukirjades soowitas. Sellega ühenduses tuleks kogu ranna- ja piiriwalwe rahaministeeriumi alla anda, mis wäejuhatuse üleliigsest temale mitte kohasest tööst wabastaks.

9) Sõjawäe koosseisu wähenemine.

Wäeosade wabastamine piiriwalwest lubaks nende koosseisu wähenemist ette wõtta. Nimelt tuleks meie jalawäe pataljonid neljaroodulisteks muuta, kus juures kaks roodu igas pataljonis jääks täie koos-

seisuga, teised kaks aga ainult ohwitseride ja alamohwitseride kaadriga. See uuendus wõimaldaks ka kõrgemates staapides ja sõjaministeeriumis ohwitseride koosseisu wähenemise, kuna nendesse staapidesse ja sõjaministeeriumi wäheha wastutusega kohtadele wäeosade kaadri-koosseisulistest roodudest ohwitserid komandeeritud wõiksid saada. Ühtlasi annab see uuendus wõimaluse ka paremaks ohwitseride ja alamohwitseride õpetamise korraldamiseks.

— Selle ettetoodud kawa elluwiimine wähendaks meie sõjawäe peale minewaid kulusid umbes kolmesaja miljoni marga wõrra (ka siis, kui ohwitseride õpetamine wäljamaal kallimaks läheks, kui meie praegustel kindralstaabi kursustel), ilma et riigikaitse selle all sugugi kannataks.

Sellepärast on riigikogu kohus need ettepanewad uuendused tõsiselt läbi kaaluda, ja leides need põhjendatud olewat, nende elluwiimist ajawiitmatalt nõuda. Meie sõjawäes ei tohi midagi olla, peale hädaliselt tarwiliku, ning riigikogu kohus on selle järele walwata.

Miles.

EBALOOMULIK SEADUS.

Ajutise Walitsuse poolt 25. weebruaril 1919 a. wastuwõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 14.—1919 a. wäljakuulutatud määruses rekwireerimise ja kahjude hindamise komisjonidest ja peakomisjonist rekwireerimise ja kahjude hindamise asjus, on ettenähtud peakomisjoni koosseis, mille hulka ka sõjaministeeriumi esitaja kuulub.

Selle määruse otsekoheste mõtte järele peaks sõjaministeeriumi esitajal teiste komisjoni liigetega ühesugused õigused olema. Wabariigi walitsuse poolt on aga 4. aprillil 1. a. nimetatud määruse § 29. muudetud selles mõttes, et „Wabariigi walitsuse läbiwaatamise ja kinnitamise alla tulewad ka kõik teised peakomisjoni poolt otsustatud asjad sel korral, kui keegi sise- ja rahaministeeriumide wõi riigikontrolli esitajatest, peakomisjoni liikmetest eriarwamist awaldab peakomisjoni otsuse wastu.“ („R. T.“ nr. 25.—1921.)

Sellest wõib järeldada, et asjad, mille kohta sõjaministeeriumi esitajal eriarwamine, Wabariigi walitsuse läbiwaatamise alla ei tule, ehk teiste sõnadega öeldes sõjaministeeriumi esitajal ei ole õigust kõrgema instantsi poole pöörata, kui ta leiab, et mõni peakomisjoni otsus seadusega kokkukõlas ei ole.

Tagajärg on niisugune, et sõjaministeeriumi esitajal ainult siis faktiliselt hääl-

õigus on, kui tema enamuse arwamisega ühineb. Arusaamatuks jääb aga, mil kombel niisugune piiratud õigustega esitaja tarbekorral oma ministeeriumi huwide eest wäljastuda wõiks, ehk tema küll nendega rohkem tutaw, kui ükski teine peakommissjoni liige.

Herra siseminister leiab, et „rahaministeeriumi ja riigikontrolli sõjawäe osakonna esitajad peawad iseenesest seisma riigi huwide walwel“ ja et „kui sõjaministeeriumi esitajal on põhjust protesteerimiseks, wõib seda nende kaudu teha, pealegi kui kontroll lga wäikese põhjuse juures protesteerida armastab“.

See oleks küll wäga hea, kui rahaministeeriumi ja riigikontrolli esitajad alati riigi huwide walwel seisaks, nii et sõjaministeeriumi esitajal põhjust protesteerimiseks ei oleks, kuid kahjuks peab ütlemata, et igakord ei ole see mitte nii.

Toome siin mõned näitused, kus sõjaministeeriumi esitaja protest tähelepanemata jäeti:

1) 29. sept. 1921 a. mõistefi hra Gorbatshewile ratsawäe polgu poolt 1918 a. rekwireeritud waljaste ja teiste asjade eest 13.740 marka, olgugi et Ajutise Walitsuse sundusliku määruse järele 28. now. 1918 a. nende hind 6.825 m. oli.

2) Sõjaajal tarwitas sõjaministeerium Wene-Balti tehaste ruumisid laskemoona alahoidmiseks j. n. e. Peale sõja esines tehaste walitsus tasunõudmistega, püüdes ära näidata, kui suurt kahju tehased selle läbi saanud, et nende ruumid sõjaministeeriumi waranduse all kinni olid. Peab aga ütlemata, et tehases igasugune tegewus täiesti seisis, nii et nende ruumide peale tuleb wadata, kui lihtsate ladu ruumide peale, kuna aga tehaste walitsus nende eest üüri nagu tööstusruumide eest nõudis.

Mingisugusel põhjusel rahuldab aga peakommissjon tehase nõudmise, määrates wäljamaksmiseks sõjaministeeriumi arwel 5.217.000 marka, kuna tehas ei oleks wõinud laduruumide tarwitamise eest rohkem saada kui maximum 600—800.000 marka. Kommissjonist, mis selle otsusele allakirjutas, wõtsid osa kõikide ministeeriumide esitajad. Siiski leidis seal üks arukam mees, kes Wabariigi walitsuse ees protestiga esines.

Wabariigi walitsuse poolt anti asi peakommissjonile teiskordseks otsustamiseks, kuna ta selle asemel oleks pidanud tema riigikohtusse saatma, sest sel ajal, kui see otsus tehti, ei olnud Wabariigi walitsusel õigust peakommissjoni otsust tühjaks tunnistada ega otsustatud asju tagasi läbiwaatamiseks saata.

Et Wabariigi walitsus asjale seaduslikku käiku ei annud, läks esimene otsus seaduslikku jõusse, ja seda ei wõinud ka muuta peakommissjoni teine otsus, mille järele tehasele wäljamaksta otsustati 1.500.000 m. ja sedagi rohkem sellepärast, et see raha juba awansina wälja oli makstud. Tehase wõllnik Johanson wõttis sest konksust kinni ja palus riigikohut esimest otsust seaduslikku jõusse jätta, sest peakommissjoni otsused, olgugi seaduse wastaselt tehtud, kui nende peale ei ole tähtjaks edasikaebtus sisseantud, jõusse astuwad ja ka täidetud peawad saama. Riigikohus siiski muutis esimese otsuse järewalwe korras ja saatis asja tagasi uueks otsustamiseks.

Niisuguseid juhtumisi wõiks palju ette tuua.

See kõik näitab, et see seadus küllalt täielik ei ole, sest peanõudmised tehtud kahjude ja toimepandud rekwireerimiste eest on ikkagi sõjaministeeriumi wastu pööratud, kuna aga teiste ministeeriumide wastu hoopis tähtsusetu protsent nõudmisi sisse on antud.

Sellega on arusaadaw, et sõjaministeerium peaks tingimata paremini esitatud olema. Herra siseminister arwab, et sõjaministeeriumi esitaja wõib rahaministeeriumi ja riigikontrolli esitajate kaudu protesteerida. See tähendaks teha ühte kommissjoni liiget teistest ärarippuwaks, anda ühele liikmele suuremad õigused kui teisele, sundida ühele liikmele peale arwamisi, mida teine ei wõi oma südametunnistuse wõi arusaamise järgi sugugi heaks kiita. Meie arusaamise järele peaks kommissjoni liige kellesse asi puutub, oma protestiga esinema kommissjonile otsekohe, aga mitte teiste liikmete läbi. Iseäranis mõõduandew on see sõjaministeeriumi esitaja kohta. Sellepärast oleks soowitaw, et sõjaministeeriumi esitaja eriarwamisele, kui ta põhjendatud ja õigel ajal sisseantud, saaks käik antud, sest wastasel korral ei oleks temal mõttet tulewikus protestiga esineda ning asjata oma energiat ja aega kulutada.

Selles mõttes on soowitaw seda seadust täiendada.

P. K.

KAUBANDUS- JA TÖÖSTUSMINISTEERIIUMI RIIGIWARANDUSTE ÜLEWÕTMISE OSAKONNA WÄGITÖÖD.

1919. aasta „Riigi Teataja'id“ lehitsedes wõime seal imelisi kuulutusi leida, näituseks: „R. T.“ nr. 34. ilmunud 31. mail 1919. a. leheküljel 271 on mainitud osakonna oksjoni kuulutus awaldud, millega teatatakse,

et Kurna, Saue ja Raewalla piirkonnas olewad barakid ja muud ehitused enampakkumisel müügile tulewad. Saeril, Tamme talus ja osalt Mõisakülas 25-mal mail, Raemõisa jures 28-mal mail ja Männikul 30-mal mail.

Kuulutuse juures leiame lisaks järgmise märkuse: „Kõigil, kellel nende waranduste kohta mingisuguseid nõudmisi on, tuleb sellest teatada ühes tõendawate dokumentidega, mitte hiljem kui 24-ks maiks riigivaranduste ülewõtmise osakonda, S. Karja tän. nr. 20.“

„R. T.“ nr. 47, ilmunud 19. juulil ja „R. T.“ nr. 48, ilmunud 23-mal juulil, awaldawad samasugused, mainitud osakonna oksjoni kuulutused, milledes teatatakse muu seas, et enampakkumisel müügile tulewad „kroonu“ ehitused wäljapakutakse Humalas — 21-sel juulil.

Need imelised kuulutused kõnelewad küllalt selget keelt ja näitawad küllalt selgesti, milkombel riigivarandusi nii ütelda: „omawahel ärajagati“ ja riigihuwide peale „wilistati“, sest, enampakkumisest rahwas osawõtta ei saanud, kuna kuulutused kas umbes oksjoni ajal, ehk mitu päewa enne kuulutuste ilmumist ära peetud olid. Sellepärast ei ole imestada, et kõne all olev osakond suure igarusega sarnase „enampakkumise“ teel maha müüs ka teiste riigiasutuste warandused, mis nende raamatutesse sissekantud ja neid pärast eraisikutelt tagasi osta tuli, teadagi teistsuguste hindadega, kui „kroonu“ nad maha müüs.

Iseäranis agar selles töös näib olema „Kaub.- ja tööstusministeeriumi riigivaranduste ülewõtmise osakonna“ Lääne maakonna wolinik (nii on selle kõrge „kroonu herra“ ametinimi) hra Adolf Korris.

See „kroonu“ waranduste koristaja oli aprillikuus 1919. a. Haapsalus muu seas mahamüünud, muidugi „enampakkumise ja muul seaduslikul“ teel, „nagu kord ja kohus“, Wabariigi tuletornide ja meremärkide walitsuse gaasakkumulatori 120 marga eest, mille wärtus oli 95.625 marka. Peale selle oli ta maha müünud ka Ristna tuletorni Ameerika männipuust (pitch pine) signalmasti ühes taglasiga mõnekümne marga eest, kuna nüüd üksi sarnase masti puu eest metsas 1700 marka nõutawat, peale selle wedu, töö ja taglas (see on: raa, [põikpuu] teras kõied j. n. e.).

Kui suure hoole ja murega see herra warandusi ülewõttis ja wõib olla praegugi neid aina edasi ülewõtata, näitab järgmine lugu: 7. jaanuaril s. a. sai Hiumaa jaoskonna politseiülem mainitud herra käest järgmise

sisuga kirja 29. detsembrist 1921, nr. 1632 all:

„Palun Teie korraldust, ülewõtta Ristna tuletorni ülewaatajalt Hermann Sihtilt 1 teekatel, 1 kohwikann ja 1 rauast katel, mis tema ostnud Saksa madruselt Besenthalilt, kokkuseades wastawat akti. Mainitud asjad tulewad üleanda akti järele tuletornide osakonna poolt wolitatud isikule akti järele. Aktid palun saata Riigivaranduste osakonda Tallinna. Aktis hind ära tähendada.“

See ülitähtis dokument rändas, „nii kui kord ja kohus“, kõik wastawad riigiasutused läbi; kutsuti komisjon kokku, „warandus“ hinnati ja akt seati, nii kui ettekirjutud

Ja nüüd seda paberipundart, mida Korrisse kiri kokku nõidunud, läbisorides ja hindamise akti järele arwusi kokku kogudes wõime kodanikudele järgmise arwe ettekanda:

Ülewõetud warandus:

1 emaljeeritud teekatel, läbiroostetanud ja ilma põhjata	Mk. 0,25 penni.
1 sawist kohwikann, ilma nokata ja käepidemeta, pragu külles	„ 0,00 „
1 raud katel, 10 toopi suur, 12 naela raske, põhi läbi põlenud	„ 4,00 „

Kokku Mk. 4,25 penni.

Riigikulud:

Posti kulud:

1919. a. Haapsalus Ristna	Mk. 1,00 penni.
Ristnast Haapsalu	„ 1,00 „
1921. a. Haapsalus Kärdla	„ 5,00 „
Kärdlast Tallinna	„ 5,00 „
Tallinnast Ristna	„ 5,00 „
5 ümbriku	„ 2,50 „
5 kirjalehte	„ 2,50 „

Kokku Mk. 22,00 penni.

Ei tea kui suureks see kulude summa weel paisub, sest hra Siht tõendab omas seletuskirjas, et see „warandus“ on erawarandus, mis Saksa okkupatsiooni ajal saksa sõdurilt ostetud ja on selle kinnituseks ka arwe juurde lisanud, ning tõendab peale selle, et enne Saksa okupatsiooni tuletornis sarnast „kroonuwarandust“ pole olnud, mille kinnituseks tunnistajad ettetuua lubab.

Igatahes, selle „waranduse ülewõtmine“ ei näi „Kaubanduse Tööstuse Ministeeriumi Riigiwaranduste Osakonna Läänemaakonna Wolinik“ Adolf Korris'il mitte nii libedalt minema, kui tuletornide ja meremärkide gaas-akkumulatori ja Ristna tuletorni signalmasti ülewõtmine, kuid tasuta normaal-talu on see „kroonu saks“ praegu makswa korra ja ülemuste waadete järele kindlasti ära-teeninud. X.

WEEL „LAEWASÖIDU AMETIST“.

Lisaks sellele, mis „Walwe“ nr. 9. „Laewasõidu Ametist“ kirjutas, teatame, et see endine wene wana suurtükilaew „Korejets“, mis Tõstamaa all randas oli, sealt ära toodi ja Tallinna sadamatehastes parandama ja ümberehitama hakati, ning siis, kui juba suured kulud olid tehtud, Uude sadamasse (endine Miinisadam) põhja lasti, olewat nüüd sügawamas wee all kui ta Tõstamaa rannas oli olnud ja et tema pealt dünamo masinad enne põhjalaskmist mitte ärawõetud ei ole, mis väga head ja wäärfuslised masinad olnud, ning et tema uuesti üleswõtmise töö umbkaudsest sama suur olewat, kui Tõstamaa rannaski.

Aurik „Sakala“ kohta oli teade „Päewalehes“, et see jällegi suures hädas oli olnud, mis riigile hulk maksmata läheb, sest „Laewasõidu Ameti“ poolt oli keelatud kaptenil rohkem süsi kaasa wõtta, kui harilikult, hoolimata rasketest jää oludest. Kui siis aurik teel Tallinnast Shottimaale Kattegatis jää sees wiibinud, oli ta kõik oma wähesese sütetagawara ärapõletanud ning lisaks weel oma koormast umbes 15 Standarti plankusi, see on umbes 2500 kubik jalga. Lõpuks oli üks Rootsi jäämurdja tema Rootsi sadamasse Göteborgi sisse wedanud.

Omavalitsusel reisul Tallinnast Shottimaale oli „Sakala“ Põhja-Saksamerel masina wigastus ja sai Norramaal parandud, kuna osa koormast, mis kõrges wäärtuses, teise laaga edasi saadeti.

Nii töötab see „Erkat nr. 2“.

X.

HOOLIMATUS IGAL SAMMUL!

30. septembril l. a. 42-se esheloniga Petrogradist Eestisse väljasõites andis optant hra L. A. oma rahanatukese nõukogude rahades, Petrogradi opteerimise komisjonile kodumaale saatmiseks ja Eesti rahaks wahetamiseks, kusjuures raha wastuwõtja hra Karl Rosenbaum seletas, et raha, mis sisse-makstud, jõuab kahe nädala pärast kodumaale ja saab Tartu renteis omanikule sisse-

maksmise päewa kursiga wäljamakstud, ja nimelt: 5000-de ja 10.000-de rublalised 8 marka tuhandest ja 1000-de rublalised 5 marka tuhandest, järjelikult:

440.000 suuri à 8 Emk. 3520.— Emk.
460.000 wäiks. à 5 „ 2300.— „

Saatmise kulud maha 10% = 582 Emk.
Saab wälja makstud 5238.— Emk.

Kui L. A. kodumaale jõudes Tartu renteis mitu korda asjata raha kohalejõudmise üle järelekuulamas oli käinud, pööras ta kirja teel wälisministeeriumi poole järelepärimisega, kust ka 19. detsembril l. a. nr. 24274. all wastuse sai, milles teatati, et Petrogradi opteerimise komisjoni teate järele wiimane L. A.-lt mitte 900.000 nõukogude rubla, waid ainult 800.000 nõukogude rubla wastu oli wõtnud ja et ta palunud oli riigikassast seda raha L. A.-le wäljamaksta, kelle poole ka L. A. pööraku.

Tallinna sõites ja riigikassast järelepärides kuulis L. A. kokkudes, et temal kõigist 800 Eesti marka oma nõukogude rublade ette saada olewat, milline summa waewalt Tallinna sõidukulud katab.

Selle üle kaebas L. A. wälisministeeriumile, sai aga wastuse, et Petrogradi opteerimise komisjon täiesti õiglaselt olewat talitanud ja lisas juure:

„Raha wastuwõttes edasi saatmiseks Eestisse ei anna komisjon ilmiski tagatist, et raha adressi järele edasi saab saadetud ja teatud kursiga wälja makstud. Kursi määrab riigikassa kindlaks, niisama on raha edasisaatmine ülesantud adressi järele riigikassa asi.“

Meie küsime, kas see on õiglane teguwiis, kui õigeid teateid opteerimise komisjonis ei anta ja waleteadetega inimesi eksitakse, mille läbi näituseks L. A. oma warandusenatukese kaotas. Sest kui otsekohe Petrogradis L. A.-le oleks õiged teated raha kättesaamise ja wahetamise asjus antud, siis oleks ta raha warem kätte saanud, kui nõukogude raha kurs langes, mis selle aja sees, kui ta raha ootas ja otsis, 8-st margast ühe margani tuhande rubla pealt langes. —k.

„POSLEDNIJA ISWESTIJA“ AHWARDAB!

Peetri monumendi, Wene õigeusu kabe-lite ja Toompea peakiriku mahawõtmise küsimus on kohalist Wene lehte „Poslednija Iswestija“ niuwõrd pahananud, et ta oma harilikust diplomaatilisest toomist ja „fikujunker Tinni“ sõimufõljetoonidest loobudes awaliku ahwardusega maha on saa-

nud. Nimelt ilmus selle lehe 52. numbris 4.-dal selle kuu päewal kellegi E. Schulz'i artikkel pealkirja all „Inetu kõmu“ („Nehoroschij schum“), mille ridadest, koguni mitte ridade wahelt, otsekohest ähwardust Eesti riikliku iseseiswuse wastu wälja wõib lugeda.

Toome selle karakterlise sulesünnituse tõlkes täielikult:

„Wene pühakuju- „putkade“, Toompea õigeusu peakirikku ja Peetri monumendi mahawõtmise küsimuste ümber tehakse suurt kõmu nii Eesti ajakirjanduses kui ka Tallinna linnawolikogus.

Asjata!.. See on haiglane ja kahjulik kõmu.

Kas tõesti meie täitsa midagi õppinud pole, üleelades sõja ja rewolutsiooni koledused?! Need ringid, kes kerge-meelselt üles wõtawad ja õhutawad neid küsimusi, ei mõista nähtawasti, et külwates tuult, nad tormi lõigata wõiwad. Puudutada tuntawa arwu kodanikkude usulisi ja rahvuslisi tundeid on kõige-wähemalt — ebamõistlik. Kultuursus kohustab meid salliwad ja tagasihoidlikumad olema, kuid sarnases noores riigis, nagu Eesti, on see — eluküsimus. Kui ajakirjandus arnased küsimused kirgi õhutades üles wõtab, siis pole ime, et leiduwad isikud, kes walmis on kabelid määrima, aga see ei ole häbiks kabelitele, waid seltskonnale, kelle silmade all sarnased nähtused sünniwad. Ja õhutada rahvuslisi ei on üldse — kardetaw. Ei maksa unustada, et Wenemaa ei ole Patagoonia, waid määratu, wõimus, ainult ajutiselt haige naaber, kellega meil igawesti ja lahutamata kõrwu elada tuleb. Kui meie ei oska temaga korraldada naabersõbralikke, kultuurseid suhteid, siis walmistame enesele keerulise ja raske tulewiku, ja siis ei aita mingisugused liidud ja rahwasteliidud.

Mina olen Eesti kodanik ja ei armasta oma väikest kodumaad vähem, kui showinistlikud kisakõrid, kes rahvuslikku waenu külwawad. Kuid nimelt armastades kodumaad, hinnates seda kodanlikku õiguskorda, mida korda läks luua wankumata kodanikkude werehinaga, kelle hulgas olid ka wenelased ja sakslased, — kutsun ma üles tagasihoidlikkusele ja salliwusele.

Ainult rahwuste sõbralikus koostöötamises ja koostöötamises on Eesti wabariigi õnnelik tulewik. Eesti on liiga väikene, et lubada enesele karistamata tsaristliku reshiimi wigu.

Kui teie olete — targad, elage mitte ainult tänasele päewale. Mõtelge ka homse peale ja siis saab selgeks, et kasulik on — kabelid mitte häwitada, peakirikuid ja monumente mitte maha wõtta (just nagu poleks muud teha!), waid wastupidi, aeg oleks juba wärwi ärapühkida wene- ja saksakeelsetelt peakirjadelt tänawate nurkadel, hea oleks mitte sundida kedagi nimewahetusel tingimata Eesti nime walida, hea oleks elanikkude tahtmise wastu Petseri waldu mitte jagada, mitte üle wiia Eesti rahwusest õpilasi Wene gümnaasiumist, kui neil keele järele seal parem õppida oli, hea oleks lõpuks Wene keelt Eesti koolidest mitte wälja jätta, waid igapidi selle keele õppimist toetada.

Ärge kurwastage, et meie Tallinna Gooti ilme on rikutud Aleksander-Newski kir. Büsantsi „plekiga“, see on ainult ajalooline õiendus. Kui tahate õnne meie kodumaale, siis juhtige energia teiste roobaste ehitamiseks Gatschinani, ehitage otsetee Moskwan, tehke sadamad kohaseks Wene kaubanduse tarwidusteks. ühesõnaga, arendage ja kergendage naabersõbralikku koostööd wenelastega, ärge kandke temasse inetumaid ja mitte-tarwilikke keerulsusi.

Ja ainult siis, sünniwad tingimised, mis Eesti wabariigile wõimaluse annawad edaspidiseks riikliseks arenemiseks ja õitsemiseks.

Mina armastan oma kodumaad ja sellepärast kutsun üles tagasihoidlikkusele ja salliwusele.“

— Wäärilist sarnasele julmle ja jultunud artiklile ei ole senini weel Eesti pinnal legaalses ajakirjanduses ilmunud, sarnaste ähwardustega, isalikkude „õpetustega“ ja „noomitustega“ läbipõimitud ajakirjanduslikku „pärlit“ ei ole senini weel Eesti wabariigis loetud. Kuid praegu on ta meil ees ja paljastab wiimse hilibuni must walge peal seda üle igasuguste piiride ulatawat eht Wene-Saksa jultumust, upsakust ja häbematumust, mida ükski kultuur, ükski kaswatus wälja juurida ei suuda.

Kuid asja juure.

Kui hra Schulz Eesti ajakirjandust wähegi on lugenud, siis peaks ta teadma, et meie ajakirjanduse waldawam ja mõjuwam osa heaks ei ole kiitnud Wene õigeusu kabelite nimetamist „putkadeks“, weel vähem nende määrimist. Kuid nõudmine neid kabelid, Toompea peakirikut ja Peetri monumenti maha wõtta on kahtlemata küllalt põhjendatud ja need põhjendused ei sisalda eneses ei rahvuslikku ega usulist salli-

matust. Waid õigusega on toonitatud ainult seda, et need kabelid, peakirik ja Peetri monument ei ole ehitatud siia mitte Wene rahwa usuliste ja rahwusliste tunnete väljendusena, waid neid on sünnitanud tsaristlike Wenemaa schowinistlike ringide ametlik süsteem, mille järele kõik Wenemaa koosseisu kuuluwad maa-alad Wene riiklike ja kiriklike wõimu wäliste märkidega kaetud pidid olema. Oli ju tsaristliku Wenemaa sisepoliitilise töö tähtsam eesmärk wäikerahwaste wenestamine ja selle teostajad ei olnud mitte ainult ilmalikud wõimud, waid samuti ka waimulikud. Seega on need kabelid, peakirik ja Peetri monument Tallinna ainult Wene rusikawõimu wäliste märkidena jäänud ning arusaadawalt on nad iga eestlasele sama walusad ja wastikud näha, kui ilmasüüta sunnitööle mõistetul põletatud häbimärk otsa ees. Sellepärast on nende häbimärkide maha wõtmise nõudmine põhjendatud, õige ja arusaadaw, iseäranis kui arwesse wõtta et neil ka igasugune kandew kunstiwääratus puudub. Näha selles rahwuslike ja usulise waenu õhutamist wõiwad ainult need hra Schulz'ile sarnased, kes weel endisest Wene tsaristlisest schowinismist loobunud ei ole.

Hra Schulz nimetab ennast kodumaad armastajaks Eesti kodanikuks ja tema ähwardustest kubisew artikkel näitab meile ka, et ta Eestit armastab, kuid aga mitte iseseiswa Eesti wabariigina, waid endise Suure ja Lahutamata Wenemaa osana, Wene kubermanguna ehk „oblastina“, millena ta ka Eestit tulewikus näha tahab. Ja sellepärast soowitab ta meile — targad olla, see tähendab, ehitada raudteid Gatschina ja Moskwa peale, lasta lapsi Wene gümnaasiumis wenestuda ja toetada igapidi Wene keele õppimist koolides, et meist tulewikus jälle tublid Suure ja Lahutamata Wenemaa kodanikud saaks!

Kas herra Schulz ei põe mitte oma collega „tikujunker Tinni“ palawikku?!... X.

SISEMINISTEERIUMIST.

Möödunud aasta septembri kuus awaldas „Päewaleht“ järgmise sõnumi:

„Suurema rahasumma kõrwaltoimetamine siseministeeriumis.

Siseministeeriumis on awalikuks tulnud suuremate rahasummade kõrwaltoimetamine. Sel põhjusel wõeti wahi alla siseministeeriumi käskudefäitja ametnik ja kassahoidja Gallin ja warus-

tusasjaajaja Maurer. Siseministeeriumi kassast puuduolew summa ulatab 113 tuh. margani, kuna ametnikkude warustusrahast 650.000 marka puudub.

... Ülekuulamisel ei tahtnud Gallin kaduma läinud raha kohta esiotsa mingisugust seletust anda. Pärast ütles ta, et laenanud selle 113.000 mr. kolmele kõrgemale ametnikule. Kui aga asja järele kuulati, selgus, et neist ametnikkudest mitte ühtegi sel ajal Tallinnas ei wiibinud ja tal ka laenamise kohta mingi kwiitungi ei ole ette näidata. 650.000 mr. ametnikkude warustamise raha on ametnikkude käest sisse kasseeritud. ...

Warsti tõi sama leht täienduse wõi täienduse, mis järgmiselt käib:

„Kuritarwitustest siseministeeriumis.

Hiljuti teatasime kuritarwitusest siseministeeriumis ametnik Gallini poolt. Ettewõetud rewideerimisel on leitud, et kassas on puudu 114.351 marka. G. on selle summa ministeeriumile ära tasunud, mille peale siseministeeriumist 1. j. kohtuuriiale on teatatud, et ministeeriumil G. wastu nõudmist ei ole. Ühtlasi on ka G. warandus, mis kahjusumma kindlustuseks oli aresti alla pandud, wabastatud.

Mis puutub sigarettide rahasse, siis ei ole ministeeriumil sellega midagi tegemast, tema sellesse asjasse segatud ei ole.“

Sellest näeme esiteks: et siseministeerium sellega rahuldud sai, kui ametnik kassast „ütleöödud“ raha tagasi maksis ning lõpetas nõudmise tema wastu; teiseks: et ametnikkude „ütleöödud“ warustuse raha teda ei huwitanud, kuna ometi amenikkude warustus, nii sigaretid, kui riie, jahu j. m. ministeeriumi poolt „Erkatilt“ olid tellitud ning järjekult oleks pidanud ministeerium need ka arwestama.

Kuid siseministeeriumis puudus kindel kord ja see korrapuudus awatles ametnikke kuritegewusele, samuti kui kindla korra puudus siseministeeriumile alluwas politsei asutuses politsei ametniku Schultzi julgunule kuritegewusele awateles, millest „Waba Maa“ järgmiselt kirjutas:

„Möödunud aasta wiimastel päewadel Tallinna linna politsei asutuste rewideerimisel tuli ilmsiks suurem kuritarwitus linna 2. politseijaoskonnas. Teatawasti oli politsei käes rahasummade sissenõudmine, kõigepealt 1920. a. tulumaks, mis suuri summasid jaoskonda sisse tõi.

Selleasemel, et raha kohe wastawatele asutustele edasi anda, peeti nad politsei-

Jaoskonnaülema abi Schultzi poolt kinni, muist anti koguni naise kätte, kes miljon marka sellest rahast tulitikuwabriku „Leeki“ osamaksuna äramaksis. Peale selle oli Schultz Tondi tän. omale maja ostnud, selle eest 250.000 marka sissemakses.

Praegu edasikestew rewisjon on juba selgeks teinud, et kuritarwituse summa üle 2 miljoni marga tõuseb ja võimalik on, et see summa veelgi kerkib.

Nagu kuulda, on kohtuwõimude poolt arest pandud Schultzi osa peale „Leeki“ tulitikuwabriku. Samuti saab arwatawasti arest maja peale pandud.

Mis puutub Schultzi isikusse, siis wõime saadud teadete järele juure lisada, et Schultz 1920. aastal politsei 2. jaoskonda kordnikuna teenistusesse astus, kus tema nimi kuulsa suurema salajase piiritusehangeldajate salga tabamisega. Saadud 50.000 mk. altkäemaksu andis ta selkorral ülemusele edasi. Ausa ja eeskujuliku teenistuse pärast määrati temale 10.000 marka autasu ja nimetati sama jaoskonda jaoskonnaülema abilise kohustetäitjaks, missugusesse ametisse pärastpoole ka kinnitati. Üldselt pidas ta end kogu teenistuse ajal eeskujulikult ülewal, oli politseikursustel instruktoriks j.n.e.“

Kindla korra loomise asemel siseministeriumis eneses ja temale alluwates asutustes, mis neis takistaks kuritarwitusi, näeme siseministeriumi hoopis teistsugusest „korrast“ wäga „sissewõetud“ olema, millest kirjutab kord „Waba Maa“ Inglis laewastiku õõruskäigu puhul muu seas:

„Wene - ajast“ omandatud hooga hakkawad ratsa politsei-mehed hobustega rahwa hulga peale tungides — kus ka ajakirjanikud — neid tagasi ajama.“

Ja „Päewaleht“ tähendas samal juhtumisel omalt poolt:

„Inimesed täitsid käsku, kuna neile see juures arusaamatuks jäi, miks üks ratsapolitseinikkudest kogu aeg ennast wäljakutsuwalt ülewal pidas ja ägedalt oma nuudiga wehkis.“

Ka „Harjulageda Peetri“ jandis awalus see siseministeriumi „kord“ ennast täies hiilguses, kui pooletosinale „naljahambale“, kes Wabaduspühaks ootamata üllatust toime panna kawatsenud, Peetrit ära koristades, ja keda üks jaoskonna ülem wõi selle abi wäga hästi „kahjutaks“ teha oleks suutnud, oma ratsapolitsei, hulk jalapolitseid ja veel neile salga sõjawäge toetusse täies sõjariistus wastu saatis.

See siseministeriumi lahingule walmistamine „Harjulageda Peetri“ kaitseks on igatahes „Kilplaste“ loole tuumakaks lisapalaks.

Sellele isesorti „korrale“, millest, nagu tähendud, siseministerium nii wäga „sissewõetud“ on, annab veel iseäralise kilpla hiilguse politseinikkude alaline „mundri täiendus“; mõõgad, „kortikud“, „pagunid“, kraede ilustused jne. jne. — Oh! seda upsakust ja kergemeelsust!

Hra siseminister! minge õige korraks Londoni, milles, nagu teate, umbes 6—7 korda rohkem rahwast koos elab, kui terwes Eesti Wabariigis ja kus mitu Tallinna täit, süsimuste, poolkõrwenud ja kollaseid ning pange tähele missugune kord seal walitseb ilma politseinikkude mõõkadeta paguniteta, „kortikuteta“ ja krae ilustuteta ja siis tuleb Teil tõesti häbi neist lugupeetud mõõgaketest, „kortikutest“, „pagunitest“ ja krae ilustutest ning Teil lähewad silmad lahti, kui rumal ja lapsik see on, ühes demokraatlikes riigis neid korra eest hoolitsejaile külje peale kõlkuma riputada, õlgadele ja kaela ümber kinnitada.

„Tõsise korra armastaja kodanik“.

TOLLIWALITSUSE WENESTAMINE KESTAB EDASI.

Tollipeawalitsuse juhataja ja Tallinna tolliülema kohustetäitja hra Jõudu on oma päewakäsuga nr. 18./64. — 25.-st weebr. sel aastal, jällegi ühe umbkeelse wenelase Nikolai Sesseli Wabariigi teenistusse ja nimelt Narwa tolliwalitsuse rewidendi kohustetäitjaks määranud, teda Tallinna tolliwalitsuse käsutada jättes.

Nüüd on niisuguseid „keeletuid“ Tallinna tolliwalitsuses juba neli, kes midagi ei tee ega teha ei wõigi, sest et nad riigikeelt ei mõista ja ametit, mille peale nad wõetud, ei tunne, — kuna nad hra Jõudu poolt ametit õppima on wõetud. Sellepärast ongi nad ka Tallinna tolliwalitsuse käsutada jäetud, olgugi et nad Narwa ja Walga koosseisudesse on määratud.

Niisugune tegewus hra Jõudu poolt on riikliselt täiesti lubamata!

Meil on küllalt keskkooli ja üliskooli haridusega kodanikke, kes oma haridusele wastawat teenistust otsiwad, nende hulgas paljud, kes Wabadussõjast osa wõtsid ja makswate määruste järele kohasaamises riigiasutustes eesõigustatud on, kuid nende asemel wõetakse umbkeelseid wenelasi, wõõramaa kodanikke.

Sellest pöörasest nähtusest on juba küllalt kirjutatud ja rahaministri ning walitsuse tähelpanu selle täiesti lubamata tegewuse peale juhitud, aga seni ei ole nemad hra Jõudu riikliselt lubamata tegewust seisma

pannud, nii et meie sunnitud oleme arwama, et see Wabariigi walitsuse hääkskiitmisel sünnib. Sellepärast küsime meie Wabariigi walitsuselt: mida tahetakse selle tegewusega kätte saada?

Ühtlasi juhime riigikogu tõsist tähelepanu mainitud wäärnähtuse peale ja nõuame, et sellele kodanikkude huwide wägistamisele wiibimata lõpp saaks tehtud.

WABADUSRISTI ANNETAMISEST TUTWUSE LÄBI.

(Ühe ohwitseri erakirjast).

Wabadusristi saamise korra kohta on palju õigustatud rahulolematust. Paljud, kes tõesti tublid sõjamehed, jäid ilma, kuna kehwnad said. Ettepanekul nähtawasti ei olnud suuremat tähtsust, sest harilikult said need, kellel Wabadusristi komisjonis tuttaw juhtus olema. Isegi pean uskuma, et sain risti mitte wahwuse eest, waid tutwuse poolest, sest kui wälja kuulutati, et wõib ristile ette panna, siis pandi mind kahe teise ohwitseriga esimestena ette, kuid ei läinud läbi. Samuti ei läinud läbi ka teine ettepanek 2. liigi 3. järgule ja kolmas 1. liigi 3. järgule, kuna neljas kord juhtus minu tuttaw sõdur komisjonis olema, kes oli ütelnud, et ettepanekus ei ole liialdusi.

Päris häbi on kanda Wabadusristi, mis tutwuse poolest on saadud, kuna minu paljude paremate sõdurite ettepanekud wist „tutwuse puudusel“ tagasi on lükatud.

On piinlik wanade tublimate sõjameeste ees, kes jäetud ilma igasuguse tasuta, tundes, et ei ole suutnud täita oma kohuseid nende eest hoolitsemise mõttes. Kui peaks algama jälle sõda, siis ei julge enam mees-tele waimustawalt ütelda: „Kaaskodanikud ja järeltulew põlw saab meie tööd õiglaselt hindama!“

MISPÄRAST MEIE REEWAKUEERIMISKOMMISSJONI TÖÖ EI EDENE.

Et selgitada põhjusi mispärast meie reewakueerimiskomisjoni töö ei edene, pööras meie kaastööline ühe nimetatud komisjoni liikme poole, kes selles asjas järgmist seletas:

Sisemistest põhjustest,

mis reewakueerimiskomisjoni tegewuse peale halwawalt on mõjunud, tuleb iseäranis tähtsaks lugeda meie opteerimiskomisjonide wastutulematust ja sagedasti otse waenulikkust. Nii näituseks ei annud Pet-

rogradis opt.-kommissjoni esimees Org minule ametisõitudeks autot tarwitada, olgugi ei wiimane waba oli ehk ainult opt.-komm. liikmete isikliste huwide teenistuses, nii „sulisewa aine“ laialiwedamine linna mööda j. n. e. Olgu tähendatud, et minule wastaw ametlik kiri kaasa oli antud, kus opteerimiskomisjonile ette pandi mind igapidi toetada.

Kord oli minul ühe tähtsa arhiwi sissepakkimiseks tühja kasti waja. Teades, et opteerimiskomisjoni ladus kastidest küllus, pöörasin komisjoni sekretääri Kõrgsaare poole, kes aga minule kasti saamiseks sugugi wastu ei tulnud, mispärast sunnitud olin palju aega raiskama, et linnast tarwlikku kasti osta.

Samasugune wastutulematust tuli ilmsiks ka täidetud kasti ärasaatmisel, mil kast ainult mitmekordsete kategooriliste nõudmiste järele ärasaatmiseks wastu wõeti, ühes 500 margaga saatmise kuludeks.

Wastutulematust leidis sagedasti ka Moskwa opteerimiskomisjonis.

Nagu teada, määratakse reewakueerimiskomisjoni liikmed wälisministeeriumi poolt, kuid selle juures on harilikuks nähtuseks saanud, et mitmed isikud ainult sellepärast komisjoni liikmeteks astuwad, et omada sõiduõimalusi Wenemaale, kus juures tööd muidugi isiklistes huwides ja tahtmiste järele tehakse. Olgu tähendatud, et wälisministeerium senini ühegi komisjoni liikme ega eksperti tegewuse üle aruannet ei ole nõudnud. Ka saawad mõned isikud reewak. komisjoni poolt palka, kus teeniwad aga teises komisjonis ning ilmütawad enesest elumärke ainult palgasaamisel. Sarnastest isikutest olgu nimetatud Petrogradis opt. komm. juriskonsult Erjapea, kes pikemat aega reewak. komisjonist palka sai, kuid kellel reewak. komisjoni töö jaoks „aega ei leidunud“.

Üheks tähtsamaks puuduseks on kahtlemata veel kindla süsteemi ja tegewuskawa puudumine reewakueerimiskomisjoni töö alal, ning samuti ka kindla kodukorra puudumine. See oli küll juba komisjonis kokku seatud, kuid senini ei ole seda täielikult maksma pandud, kartes nähtawasti sellega isikliste huwidega seotud komisjoni liikmete tegewuspiiride kitsendamist.

Suurt raskust teeb veel toiduwarustuse küsimus, sest Tallinnaast kaubawagunites saadetud produktid satuwad teadmata põhjustel Moskwa turule. Sama wilts lugu on korteritega ja sagedasti ei saa komisjoni korteri puudusel wabalt töötada. Olgugi, et opteerimiskomisjonidel laialised ruumid

tarwitada, ei ole nemad ka selles asjas minisugust wastutulelikkust ülesnäidanud.

Wälifest põhjustest,

mis komisjoni tööd takistawad, on kõige suurem Nõukogude walitsuse wastutulematas, mille tagajärjel äärmiselt raske on sõidulubasid ja tarwilikke wolutusi saada. Nende saamiseks tuleb palju waewa ja aega raisata. Kohtadel on Wene wõimud enam wastutulelikumad, kui Moskwas, nii et üldistes joontes nende asjaoludega ehk leppida wõiks, kui aga meie oma komisjonide wahel kindel kontakt oleks ja nendes isikud teeniks, kes riigihuwisid enam silmas peaks.

Komisjoni tulewane tegewus

peaks tingimata teisele alusele rajatama. Peaasjalikult tuleks kindel töökawa kokku seada ning nõuda tema kõige laialisemat elluwõimist. Komisjoni liigetelt ja ekspertidelt tuleks nende tegewuse üle igal nädal aruannet nõuda. Ka tuleks töö paremini grupeerida ja jaotada ning igale komisjoni liikmele oma tegewusala kätte anda. Et praegusel ajal Wenemaal liikumiswõimalused transpordi olude tõttu raskendatud, siis peaks waranduste reewakueerimises Eesti huwidele wastutulelikkudelt suguwendadelt seltskondlist abi palutama, sel teel, et kohtadel, kus Eestile kuuluw warandus asumas, optandid kaasa aitaks kraami koguda; wastu wõtta ja tarbekorral ka kohale wiia, milleks nendele wastawad wolutused anda tuleks. Meie kõigilt Nõukogude Wenemaal olewatelt esitustelt tuleks aga kõige kategoorilisemalt nõuda reewakueerimiskomisjoni liigete toetamist nende ülesannete täitmisel.

Ainult selle korralduse elluwõimisel wõib tulewikus reewakueerimiskomisjoni tegewuses wiljakust loota.

H. E.

EESTI-LATI PIIR JA SELLE SULGUMINE WALGAS JA TEMA ÜMBRUSES.

Kuna Eesti sõjawägi wabadussõjas oma ülesande hiilgawalt täitis, oma kodumaa waenlastest puhastas ja naabri, Lätimaa, jalule aitas, laskis meie diplomaatia ennast lätlastega piiri õiendades üle lüüa, kõige hullemini Walga kohal, kus linn poolitati ja kogu ligem Eesti ümbruskond kolmest küljest Lätile anti. Ei olnud mingit põhjust, ega ka wõimu olemas, kes Eestit oleks sundinud sellest piirijoonest taganema, mis kuni 17. juulini 1920. a. (Walgast 7 wersta kaugel) maksew oli. See piirijoon oli loomulik, käis looduses ofewaid lahutusi, oja-

sid, jõgesid ja soosid mööda, kuna praegune, „hullumaja“ piir mitte üksnes üksikute talude kruntisid, waid ka nende õuesid ja hooneid kahe riigi wahel jaotab! — Suured, põlised eestlaste alad, ühes tuhandete nende enestega, anti Lätile. Ja missugune saatuse pilge? Sellesama meie wahwama wabadussõja kangelase, Kuperjanowi, partisanid, kes Walga wabastamisel Paju lahingus oma elu jättis, pandi Walga ümbruses traataedu ehitama, et piiritaha lükatud suguwendadele Eesti wabariigi piiridesse pääsemist wõimatuks teha. Esialgu awati linna jaoks üks piirist ülekäimise punkt, kust sõjawäe ülemuse poolt wäljantud lubadega kohalikud elanikud kindla kontrolli all edasi tagasi wõisid liikuda. Aga sellele rahulikule liikumisele tuli poole aasta pärast järsk lõpp. 24. jaanuaril 1921. a. suluti Eesti wälisministeeriumi nõudel Walga ainuke piirist ülekäimise punkt. Põhjus wäike kildkond, 5—6 meest, suuremalt jaolt sõjaajal Walka sattunud isikud nende eesotsas Jaan Pommer, olid sellele päratu „kawalale diplomaatlisele“ arwamisele jõudnud, et teisiti ikka seda õnnetut piiri parandada ei saa, kui tarwis Läti peale surwet awaldada. Kõige odawam ja mõjuwam surwe olla Walga piiripunkti sulgumine, sest siis olla wõimata Luke linna lätlastel Eesti Walka ilmuda, siin Eesti restoraanides ja seltsides einelaudadel ennast täis süüa ja juua, mis neile harjumise läbi just elutarwiduseks olla saanud. Lätlased ei suutwat selle keelule kaua wastu panna, andwat kohe Walga tähtsama juurdeweo tee, Wiljandi kiwitee, wabaks ja lubawad weel teisi piiri parandusi. —

Neile lapsikkawalatele „diplomaatidele“ wahelülilis wälismin. ja meie piirisulgujate wõimude wahel oli sellesama ministeeriumi poliitilise osakonna juhataja endine Walga krediitühisuse direktor, baritoni laulja ja asjaarmastajate näitemängu juht, Hermann Hellat, kes küll palju paremini oleks teinud, kui ta Walga „waikses ringis“ oma harjumustele oleks elanud, kui et ta pealinna tõttas „wälispoliitikat“ tegema.

Seesama Hellat oskas ometi niiwõrd oma otsekohe ülemuse, herra Piibu ning selle kaudu sõjaminister Soots'i peale mõjuda, et Walga piiripunkt suluti, suures lootues piiri paranduse peale. —

Wõtame lühidalt 13-kuulise piiri sulgumise saadused lühidalt kokku: 1) igasuguste majandusliste, äriliste, waimliste ja hõimliste sidemete katkestamine Walga ja tema- ligema, Lätile antud, Eesti ümbruskonna wahel, ning sellele järgnew suurema osa Walga linna äriline surm. 1921. aasta

kestwusel sulgusid Walgas 53 kauplust ja äri omad ukсед, neile järgnesid sel aastal ligi 10 kauplust ja 3 restoraani.

Kohalikkude elanikkude, linna ning kaudselt ka riigi kahju, mida piiri sulgumine toonud, ulatab mitmesse miljonitesse. 2) Eesti elemendi ja maaomanduse kiire kahanemine Walga ümbruses ning ülejäänute Eesti soost elanikkude Läti kodakondsusse astumine, mis mõlemad Eesti seisukohalt kurb ja lubamata nähtus on.

Eesti poolt algatud piirisulgumise wõtsid lätlased kawala naeratusega wastu, sest et see just nende huwides on, et Eesti Walk liikumise puudusel kiratseb, kuna nende Luke linn, kelle päralt nüüd Walga ligem ümbrus, selle tagajärjel kosub ja kaswab. Nii oli näituseks Luke linnas, wõi Läti Walgas enne Eesti-Läti piiri ajamist, juulil 1920. a., ainult 3 wäikest kauplust, kuna läinud aastal sealsete äride ja kaupluste arw 43 peale tõusis. Et eestlastele üle piiri pääsemist weel raskemaks teha, sulgusid lätlased 6. nowembril m. a. Walgale kõige ligema piiripunkti Schuldeni, 9 wersta Walgast. Nii on siis piir Walga kohal praegu 70 wersta pikuselt sulatud.

Kohalikkude elanikkude palwed välisministrile kui ka riigiwanemale piiri endist wiisi awada, on tänini kõik tähelpanemata jäetud, niisama ka Walga linnapea sellekohased suusõnalised seletused ja palwed. —

Lätiga ei ole meie arwed küll weel mitte õiendatud, kindlad piiripostid pole weel mitte pandud. Aga miks peawad siis Walga linn ja tema ümbruse elanikud meie välisministri ja tema poliitilise osakonna juhataja saamatuse pärast kannatama, kes Lätiga piiriasju korraldada ei suuda ja kõigis wiimsel ajal tehtud lepingutes, raudtee liikumise ühenduses, wedurite müümises j. n. e. ennast ikka lätlastest on tüssata lasknud. —

Millega on Walga linna ja tema ümbruse elanikud seda ära teeninud, et piiri sulgumisega nende eluhuwisid nii rängasti rikutakse? Kas küllalt mitte selge ei ole, et 13-kuuline piirisulgumine ainult negatiivseid tagajärgi on toonud? Kas mitte arusaamisele kord juba ei jõuta, et piirisulgumine praegustel oludel Walga linna ärikselt surmab ja meile rahwusliselt kui ka riikliselt kahjulik on?

Walga waatleja.

OHWITSER SPEKULEERIMAS.

Meie lennuroodu ülema kapten Steinbergi sõidud wäljamaale, eriti Wenemaale, on sõjawäelaste keskel palju kõneainet te-

kitanud, ja seda ka õigusega. Missugused eesmärgid neil sõitudel olid, selle küsimuse jätame siin puudutamata, kuid missugused tagajärjed olid eriti ühel kapten Steinbergi Wenemaa sõidul, sellest siin üks märkus.

Läinud aasta jaanuari kuul Petrogaridist tagasi jõudes, andis kapten Steinberg ühele temale alluwale ohwitserile järgmise Wenemaalt kaasatoodud wäärtasjade ja Wene kunstnikkude maalide nimekirja, ühes hindadega, palwega neid asju, mis osalt dr. Klompuse korteris wiibisid, müüa aidata: Behtajew, akad. maal 1846. a. 200.000.— Kroonlühter ja waas, Ingl. hõbe

49 naela	220.000.—
Kuld uur miniatüüriaga	10.000.—
Kisseljow	8.000.—
Klewer, Julius	10.000.—
2 Sewri waasi	40.000.(35)
Kasukas	60.000.—
Hõbedast kirj. nõud	60.000.—
Nahad	
Nikolai I. waas	120.000.—

Linna telefon nr. 74. Dr. Klompus.

Steinberg (Allkiri).

See tõlkes toodud wenekeelne nimekiri, mis herra Steinbergi allkirja kannab, näitab selgesti, missugust iseloomu see Wenemaa sõit kandis. Meie teame ka, et nii mitmelegi meie ohwitserile sõitused Wenemaale on wõimaldatud. Sarnastele sõitudele tuleb ajawiitmata piir panna, kuna nad oma demoraliseeriwat mõju sõdurite peale awaldamata ei jäta, kelle eest harilikult midagi oma ülemuse tegudest warjule ei jää.

Z.

KINDRAL TÖNISSON RIIGIRENTNIKUNA.

Milwiisil see kindral Wabariigi warandust käsitab, sellest awaldas „Põhja Kodu“ omas 7. märtsi numbris järgmise teate:

„Kuritahtlised nähtused Edise mõisa majapidamises.

Teatawasti lõpeb 1. maiks s. a. kindral Tõnissoni rendileping Edise mõisas ja mõis läheb asunikkude kätte. Nüüd on kuulda, et mainitud mõisas mitu piimalehma halwa ja puuduliku toitmise tõttu ära on lõppenud. Hobused on tööga ja halwa toiduga — mõisawalitsus wedas peaaegu terve talwe rahalisi wedusi — äärmiselt kurnatud; inventaar lagunemisel. Rendi-lõpul pigistakse weel wälja, mis wõimalik. Kohalik ringkonna walitseja waatab seda külma rahuga pealt sellewastu, et selgeks teha: kas on loomad tõppe surnud, wõi nälja ehk hooletu ümberkäimise pärast. Ka politseil po-

leks üleliigne ennast asjaga tutvustada.

E. M—ja.“

Omalt poolt lisame juure, et Wabariik edise mõisa heas korras, täie inventaariga kätte sai ning selles seisukorras kindral Tõnissonile ka rendile oli antud.

KUIDAS MEIL MEREWÄE OHWITSEERE TAHETAKSE ÕPETADA.

14. weebruaril s. a. on Merejõudude juhataja kirjalikult Sõjaministri poole pööranud paludes luba umbes 200 tonnilise purjelaewa ostmiseks, mille peal wälja õpetada tahab merewäe kadettisi ja alamohwitserisi. Tema arwates peaks kawatsetawal õppe-laewal olema ka koorma ruumid, et tarbekorral üht osa wäljaminekutest kaubaweoga kinni katta.

See on jällegi üks nendest kawatsustest, mis näitab kui pealiskaudselt, kui wähese asjatundmisega meil riiklisi kawatsusi valmistakse ja kui wõrd wähese sisemise wastutuse tundega riigi miljonite äratarwitamisele asutakse.

Järgmistes „Walwe“ numbrites tahame pikemalt selle küsimuse juures peatada ja äranäidata kui kõlbmata see kawatus on, mille täitmine täiesti naeruwääriline oleks.
Nestor.

KAS IKKA TÕESTI MAHAMAETUD?

„Walwe“ nr. 10 awaldas 24. weebr. s. a. kaks küsimist Wabariigi peakontrolöörile.

Esimene: „Kas on õige, et endise I diwiisi ülema kindralmajor Tõnissoni seadusewastase tegewuse üle Riigikontrolli poolt kogutud materjaalidele Wabariigi walitsuse otsuse põhjal käiku ei ole antud?“

Teine: „Kas Riigikontroll on „Revalise“ tegewuse kontrolleerimise, s. t. järelkontrolli, lõpetanud ja kas on need arwud õiged leitud, mis selleaegne peaminister J. Tõnisson 22. juunil 1920. aastal Asutawa Kogule ette kandis, ning kas riigipeakontrolöör wõib nüüd „Revalise“ asjus seisukohta wõtta, mida selkorral selleaegne peakontrolöör hr. Einbund teha ei wõinud, seletades Asutawa Kogule („T. Teat.“ nr. 138, 23. juunil 1920): „Riigikontroll selle operatsiooni asjas praegu kindlat seisukohta wõtta ei saa; operatsiooni kohta wõib Riigikontroll ainult järelkontrolli teha, s. t. kui materjaal on tulnud walitsuse ja teiste wastawate ministeeriumite käest Riigikontrolli kätte; kuid senini ei ole Kaubandusministeeriumi ja peaministri poolt nende arwude kohta, mida nad siin ette tõid, mingisugust kindlat

aruannet tulnud ja sellepärast ei wõi ma selles asjas seisukohta wõtta.“

Need küsimised ei ole mitte uudishimu pärast awalikkuse ette üles seatud, ega sellepärast awalikku wastust Wabariigi peakontrolöörilt oodatud, waid siin on asjadega tegemist, mis õiguslust ja kindlat seaduslist korda Wabariigis sügawalt puudutawad. Ja kui nende küsimiste peale mitte otsekoheseid selgeid wastuseid ei anta, siis sellega kodanikkude usku õiguslise ja kindla seaduslise korra sisse Wabariigis põhjalikult häwitatakse.

Kodanikkudel on teada, et I diwiisis suuri kahjusi Wabariigile majandusliselt oli tehtud, mis mitmeteistkümmne miljoni margani tõusnud. Neist Wabariigi kahjudest, mis kontroll kindlaks teinud, on juba kauemat aega kõneldud ja kirjutud, aga kontrolli poolt asja kohtu kätte andmine ei edene. Kontrollil olid kõik andmed kuritegewuse üle käes, miks nende põhjal süüaluseid kohtu kätte pole antud? Mikspärast erapooletu kontrolli tööd ei usaldatud ja tema kogutud andmed tähelepanemata jäeti ning lubati, nagu kuulda, sõjaministril uuesti ja omaltpoolt asja uurimist korraldada, mida meie milgil kombel erapooletuks uurimiseks ja juurdlemiseks pidada ei saa.

Meile teatati, et Wabariigi peakontrolöör kindral Tõnissoni asja Wabariigi walitsusele oli ettekandnud, kes aga peakontrolööril ärakeelanud asjale kohtulikku käiku anda.

Seda ei suutnud meie uskuda ja pöörasime awaliku küsimisega Wabariigi peakontrolööri poole, et tõtt kuulda saada, kuidas sellega õieti on. Et seniajani Wabariigi peakontrolöör wastanud ei ole, peame raske südamega tema waikimist jaatawaks pidama hakkama! — peame raske südamega uskuma jääma, et õiglane ja seadusline kord Wabariigis tõesti weel maksew igauhe kohta ei ole.

Meie arwates ei peaks Wabariigi peakontrolöör mitte Wabariigi walitsuse poole kontrolli poolt awalikuks tehtud kuritegewaste asjus pöörama ja walitsuse otsusi neis asjus otsima, sest walitsusel ei ole ju õigust kohut mõista, selleks on Wabariigis erapooletud kohtuasutused, kelle poole Wabariigi kontrolöör otsekohe pöörama peaks.

Kui kohus oma töö on teinud, siis alles wõiks Wabariigi walitsus süüaluse amnestia seaduse põhjal karistusest wabastada, kui tal selleks küllalt põhjust.

Kohtule ja seaduse käigule ettetötata ja enne kohtu otsust sarnaseid asju seisma panna ei tohiks meie arwates Wabariigi wa-

litsus mitte — see oleks õiguse mõiste maha tallamine!

Meil walitsewad riiki praegul erakonnad. Kui erapoolikult ja puht erakondliselt meil riigiasju aetakse, on igale arusaajale kodanikule teada ja selge, sellepärast oleks täiesti lubamata, kui Wabariigi walitsusel lastakse asju otsustada, mis kohtu asi.

„Revalis“, mis Wabariigile kõige suurema väliswõla kaela tõi, mille juures kõige suurema hoolimatusega ja lohakusega miljoni otse pilluti, sellesama „Revalise“ tegewus on ikka alles kontrollleerimata! See tähendab, et Wabariigi peakontrolöör on jõuetu — aga igaüks teab et, kui kass jõuetu siis karglewad hiired ja rotid seda julgemalt.

Riigikogu! meie nõuame Wabariigile teowõimsat iseseiswat kontrolööri, aga mitte nõrka, sõnakuulelikku walitsuse soowide ja tahtmise täitjat!

K o d a n i k.

KIRJAD TOIMETUSELE.

Austatud „Walwe“ toimetus!

Tahtsin „Walwe“ tähelpanu juhtida ühe wäikese kuid kaunis suure rahwa-rahha raiskaja asutuse peale, see on: merewäe kadettide kool, mille ülemaks on wan.-leitnant Masik. Temal on abi — ühtlasi ka majandus-ülem, siis edasi adjutant, kaks nooremat ohwitseri, üks sõjawäe ametnik, kaks meeskirjutajat, üks naiskirjutaja ja nagu kuulda, warsti saawat weel üks naiskirjutaja juurde wõetud, siis on weel naiskõlakad, põranda pesijad ja pühkijad. Kadettisid on umbes 30 meest. Nii tuleb iga kahe kadetti peale juba üks ametnik. Kus on enimalt seda nähtud, et niisuguses peopesa suuruses asutuses nii suur ametnikude arw?

Kooli ülemal on hobune, tõld, saan, ainult isiklikuks tarwitamiseks, iga hommiku kortereist kooli sõita ja tagasi, siis on lõbusõidud muidugi peale seda. Kool ei asu linnast väljas, et jala ei suuda seda maad käia.

Hiljuti sai kooli tarwis klawer ostetud, makseti umbes 80 tuhat. Niisugune klawer oleks küll 40—50 tuhande eest wõidud osta, kuid mispärast mitukümmend tuhat ilmaaegu rohkem makstakse?

Nii teeb merewäe kadettide kool riigile aastas õige mitu head miljoni asjata kulu. Kuidas on see kõik wõimaldud? Õige lihtsalt! — Kooli ülem on kord saanud heasse läbikäimisesse sõjaministriga ja teiste suurte wõimumeestega — ja nii läheb.

Noored ohwitserid, kes kooli juures wiibiwad, norutawad seal, neil ei ole mingit

iseäralikku teha, kuid on olemas merewäes asufusi, kus need noored jõud tarwilisemad ja kasulikumad oleks. Mistarwis on kadettide kooli ülemal adjutant? Selle peale ei oska küll keegi wastata. Merejõudude juhataja ei tarwita adjutanti — kuid kooli ülem ei saa ilma läbi.

Olgu weel tähendatud, et eelmine wäljalaske kadettisi pole Eesti keelt õppinudki. Mitmeid teadusi õpetawad wenelased, kelle asemele küllalt eestlasi leidub, nagu elektri tehnika i. n. e.

K o d a n i k.

* * *

22. weebr. kell 6 hommikul oli minul ännetus jaamast tulles Peetri ausambast nõodawiiwa puiestee pingil istet wõtta. Mõtlesin weidi jalgu puhata ja wärsket õhku ning kenat ümbrust nautida, kui järsku enese ees politseiniku leian, kes kõige walmjemat toonil lausub:

„Mis Teie siin wahite, kasige minema!“

Weidi imestusest toibudes julgesin kõigealandlikumalt politseiniku tähelpanu selle peale pöörata, et pingid on ikka istumiseks loodud ja et iga kodaniku õigus on neid tarwitada, kui ta puhata tahab.

Minu mõttekäik ei olnud aga wist politsei esitajale küllalt selge, sest kohe järgnes kalk wastus:

„See ei ole minu asi, minge minema.“

Weelgi teadmatuses olles, kas ehk meil uued määrused pinkidel istumise kohta maksmata pandud, julgesin küsida — mispärast siis ei wõi istuda?

Et politseinikul nähtawasti see jutuajamine ja seletuseandmine wastumeelt oli, kordas ta oma käsku, lubades mind wastasel korral politseis toimetada.

Niisugune politseiniku omapärane loogika lubas mind eeldada, et siin wist mitte politseikordniku iseotsusega tegemist ei ole, waid et tõesti midagi isäralist on juhtunud. Kuid ma ei suutnud weel oma mõttekäiku lõpule wiia, kui minu wastaspool juba minult isikutunnistuse ettenäitamist nõudis. Tundes ennast iseäranis rõõmsatutud olevat niisuguse tähelpanuga, ulatasin politseinikule nõutawa tunnistuse, kuid tuletikkude puudus ei lubanud meie wahel tärkwat tutwust jätkata. Et mitte asjata politseinikku takistada Peetri ausamba wäärtust igakülgselt hindamast, sammusin koju, kuid siijamaani piinab mind järgmine küsimus, mida siin üles tõstan lootes, et kui selle peale ei wõinud wastata wäikese hariidusega politseinik, siis seda ometi teha

suudawad tema rohkem haritud ülemad:

Kelle poolt ja kui kauaks ja kas üldse on mingisugune määrus wälja antud, mis keelab kodanikkudele Peetri ausamba läheduses istuda?

Kui niisugune määrus tõesti wäljaantud on, siis oleks wist otstarbekohasem kõik pingid Peetri ausamba lähedusest kõrvaldada, et mitte kodanikke kurjale teele awatleda, sest ma saan täiesti aru, kui haawaw see wõib olla end. Wene keisrile, kui iga lihtne surelik tema ümbruses õhku wõib rüüwetada ja teda takistada omais mõtteis Eestimaad kord jälle tagasi wõita. Ja meie auwäärt politsei on wist sellest küllalt aru saanud, sest ega muidu ei kihutaks ta puhkawaid kodanikke sealt minema, ise auwah-tide osas esinedes. M. L—g.

KROONIKA.

Walgas

on wangistatud soomusrongide brigaadi inseneer Jürgens, tehniker Mägi, laduhoidja ja wanem kirjutaja. Neid süüdistatakse sõjawäe waranduse kõrwaletoiemises.

Kas on see tõsi

Sõjawäelaste keskel on tekitanud palju õigustatud nurinat muulaste teenistusse wõtmine, kuna paljud omad ohwitserid koh-tade puudusel teenistusest lahkuma on sun-nitud. Nüüd, nagu kuulda tahetawat jälle teenistusesse wõtta kedagi, herra Ragusch-kini, kes isegi mitte Eesti wabariigi koda-nik ei ole. Kui see õigus peaks olema, siis tahaksime teada selle isanda „spetsiali-teeti“, mis tema teenistusesse wõtmise nii tarwilikuks teeb.

Sõjaringkonakohtu alla on antud:

Merijõudude intendantuuri warahoidja Edgar Josepi p. Tombak, keda süüdistatakse tema kätte usaldatud kroonu waranduse raiskamises 572.593 marga wäärtuses ja sama asutuse majandusosakona ülem sõja-wäeametnik Johan Johani p. Loorits, süü-distades teda hooletuses oma ametis, millega Tombakile raiskamist wõimaldas.

7. jalawäepolgu laekahoidja sõjawäe-ametnik Karl Hansu p. Süld, keda süüdistat-akse kroonu raha 127.353 marga omanda-mises ja raiskamises.

Tallinna wahipatljoni aidamees, reamees Aleksander Mihkli p. Mägi, keda süüdistat-akse temale kätte usaldatud kroonu asjade raiskamises 35.000 marga wäärtuses.

(„Waba Maa“).

Raudteewalitsus ligi miljon marka kahju saanud.

Teatawasti arreteeriti möödaläinud su-wel riigiraudteewalitsuse trükikoja juhataja Aus trükikojas ilmsiks tulnud mitmesuguste kuritarwiduste pärast. Praegu istub Aus weel celurimise all kinni ja juurdlus selles asjas kestab. Seni on kindlaks tehtud, et Aus oma ametis oleku ajal mitmesuguste kuritegewuste tagajärjel raudteewalitsusele üle 800.000 marga kahju on teinud. Arwa-tawasti on kahju weelgi suurem, sest iga päew tulewad uued kuri tarwidused ilmsiks. („Tall. Teataja“).

Kõrgemate sõjawäelaste lahkumise-palwed ära antud.

Polkownik Reek ja Tõrwand on kuulda-wasti oma lahkumise-palwed sõjaministrile ära annud. („Postimees“).

Riigikaitse küsimusest

mõnda palawamat arutas laupäewal riigi kogu riigikaitse-komisjon, puudutades muuseas asju, mis wiimasel ajal meie riigi-kaitse kohta laialdase kõneaine omandanud ja mille tagajärjed mitmeti väga tõsised on. „Waba Maa“ nr. 54.

PÖRUTAW TEADE!

Kui leht juba trükkimisele oli antud toodi meile teade, et Kiwimurru tänawa lä-hedal minewal laupäewal 4. s. k. päewal noor sõdur J o h a n n e s S o o m a n n rea-õppuse juures surma olewat saanud, mille põhjuseks tema ülema karm ja metsik üm-berkäimine olnud.

Loodame järgmises numbris ligemaid üksikasjalisi teateid selle juhtumise üle tuua.

Wastutaw toimetaja M. WAARMANN. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIT“.

„Eesti Postimees“ trükk Tallinnas.